

මහාගෝපාලක සූත්‍රය

(ම.නි.1, බු.ජ.ත්‍රි.526-534 පිටු)

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත් නුවර දෙවරම් වෙහෙරෙහි වැඩ වෙසෙන සමයක ගොපල්ලකු උපමා කොට ගනිමින් භික්ෂූන් වහන්සේලා උදෙසා දෙසන ලද සූත්‍රයකි. ගව පාලකයකු තුළ පවතින දුර්වලතා නිසා ඔහු අසාර්ථක වන අයුරු ඉදිරිපත් කොට එම දුර්වලතා භික්ෂුවක් නොහොත් ශ්‍රාවකයකු තුළ පැවැතිය හොත් ඔහු ද අසාර්ථක වන බව මෙම සූත්‍රයෙහි පැහැදිලි කොට තිබේ. බුද්ධ ශාසනයෙහි යමකු ආධ්‍යාත්මික වශයෙන් සාර්ථත්වයට පත්වීම සඳහා තමා තුළ උපදවා ගත යුතු ගුණාංග මොනවාද යන්න මෙහි පැහැදිලිව විස්තර කොට ඇත. අසාර්ථක ගොපල්ලකු තුළ පවත්නා දුර්වලතා බැහැර කළහොත් ගොපල්ලා සාර්ථකත්වයට පත් ව ගවඳල දියුණුවට පත් වන්නාක් මෙන් බුද්ධශ්‍රාවකයා ද තමා කෙරෙහි පවත්නා දුර්වලතා ඉවත් කොට සාර්ථත්වයට පත්වීමට හැකියාව ලදහොත් ඔහු සම්බුදු සසුනෙහි ආධ්‍යාත්මික ප්‍රගතියට පත්වන බව මහාගෝපාලක සූත්‍රයෙහි පැහැදිලි කෙරේ.

මෙහිදී බුදුරජාණන් වහන්සේ සූත්‍රය ආරම්භ කරන්නේ අංග එකොළසින් යුතු ගොපල්ලාගේ ගවයන් අභිවාද්ධියට වැඩීමට පත් නොවන බව පැහැදිලි කරමිනි. එම අංග මෙසේ ය.

එකාදසති භික්ඛවෙ අංගෙහි සමන්නාගතො ගොපාලකො අභබ්බො ගොගණං පරිහරිතං ඵාතිකත්තං. කතමෙහි එකාදසති

ඉධ භික්ඛවෙ ගොපාලකො න රූපඤ්ඤා හොති. න ලක්ඛණකුසලො හොති. න ආසාට්ඨං සාටෙතා හොති. න වණං පටිච්ඡාදෙනා හොති. න ධූමං කත්තා හොති. නි තිත්ථං ජානාති. න ජීනං ජානාති. න චීථං ජානාති. න ගොචරකුසලො හොති. අනවසෙසදෙහි ව හොති. යෙ නෙ උසභා ගොපිතරො ගොපරිණායකා නෙ න අතිරෙක පූජාය පූජෙතා හොති. ඉමෙහි බො භික්ඛවෙ එකාදසති අංගෙහි සමන්නාගතො ගොපාලො අභබ්බො ගොගණං පරිහරිතං ඵාතිකත්තං.

1. ගවයන්ගේ රූපයේ ස්වභාවය (වර්ණය) නොදනී ද (න රූපඤ්ඤා හොති)
2. ගවයන්ගේ (සිරිමි, හැසිරීම් ආදියෙහි) ලක්ෂණ නොදනී ද (න ලක්ඛණකුසලො හොති)
3. ගවයන්ගේ මැසිබිජු, මැක්කන් ආදිය ඉවත් නොකරයි ද (න ආසාට්ඨං සාටෙතා හොති)
4. ගවයන්ගේ වණයන් පිරිසිදු නොකෙරේ ද (න වණං පටිච්ඡාදෙනා හොති)
5. ගවයන්ට දුම් ගැසීම නොකරන්නේ ද (න ධූමං කත්තා හොති)
6. ගවයන් ජලයට බස්සවන තොටුපල නොදනී ද (න තිත්ථං ජානාති)
7. ගවයන් ජලය පානය කළ නොකළ බව නොදනී ද (න ජීනං ජානාති)
8. ගවයන් යා යුතු මාර්ග නො දනීද (න චීථං ජානාති)
9. ගවයන් හැසිරිය යුතු ප්‍රදේශ, තණභූමි නොදනී ද (න ගොචරකුසලො හොති)
10. ඉතිරි නැතිව ගවයන්ගෙන් කිරි දෙවයි ද (අනවසෙසදෙහි ව හොති)
11. ගව ධලේ සිටින වැඩිහිටි, නායක වූ ගවයන්ට අතිරෙක වශයෙන් නොසලකයි ද (යෙ නෙ උසභා ගොපිතරො ගොපරිණායකා නෙ න අතිරෙක පූජාය පූජෙතා හොති)

කිසියම් ගොපල්ලෙක් මෙම දුර්වලතාවලින් යුක්ත නම් ඔහුගේ ගවයන්ගේ දියුණුවක් සිදු නොවේ. එලෙසින් කිසියම් ශ්‍රාවකයෙක් කරුණු 11කින් යුක්ත නම් ඔහු ද මෙම ශාසන විෂයයෙහි දියුණුවට පත් නොවේ. ඒවා නම්,

1. කිසියම් ශ්‍රාවකයෙක් සතර මහභූත රූප හා උපාදය රූප වශයෙන් රූපය පිරිසිදු නොදනීයි ද
2. මේ ශාසනයෙහි අඥන බව සහ ප්‍රඥ බව ක්‍රියාව ලක්ෂණ කොට ඇතැයි මැනැවින් නොදනී ද
3. යම් ශ්‍රාවකයකු තම සිතෙහි උපන් කාමචිතර්ක, ව්‍යාපාද චිතර්ක, විහිංසා චිතර්ක නොදනී ද
4. ඇස, කන ආදී ඉන්ද්‍රිය සංවර නොවූ කල්හි රූප, ශබ්දදී අරමුණු පිළිබඳ අනුවාඤ්ඡන ගෙන ලෝභ, ද්වේශ හට ගනී ද
5. තමා ධර්මය අසා එය ප්‍රගුණ කළ පරිදි අන් අයට ධර්මය නොදෙසා ද
6. ධර්මධර, විනයධර, මානිකාධර බහුග්‍රැත භික්ෂූන් වෙත නොඑළඹේ ද
7. ධර්මය දේශනා කරන කල්හි එය ප්‍රගුණ කරන කල්හි ඉන් හටගන්නා ප්‍රීතිය නොදනී ද

- 8. නිවන සඳහා අනුගමනය කළ යුතු මාවත වූ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය නොදැනී ද
- 9. නිර්වාණාවබෝධය සඳහා හැසිරිය යුතු භූමිය වන සතර සතිපට්ඨානය නොදැනී ද
- 10. යමෙක් අන් අය වෙතින් තමන් අවශ්‍ය ප්‍රත්‍ය පහසුකම්වල සීමාව නොදැනී ද
- 11. රාත්‍රඥ සංසපරිණායක හික්ෂුන් වෙත කලින් කල නො එළඹෙයි ද

මෙකී දුර්වලතාවලින් යුක්ත වූ විට ශ්‍රාවකයකුට තමන් බලාපොරොත්තු වන පරිදි ආධ්‍යාත්මික දියුණුවකට පත්වීමට හැකියාව නොලැබේ.

ඉහත සඳහන් දුර්වලතා මගහැර නිවන් මගට සැබෑ ලෙස බැස ගැනීමට ක්‍රියා කළ ආකාරය ඉන්පසුව සූත්‍රයෙහි විස්තර කොට තිබේ. මෙහිදී බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ අංග එකොළොසකින් යුත් ශ්‍රාවකයා මේ ධර්මවිනයෙහි අභිවාද්ධියට පත් වන බවයි.

එම අංග නම්,

1. රූපය මැනැවින් දන්නේ වෙයි (රූපඤ්ඤා හොනි). බුදුදහමෙහි රූපය පිළිබඳ පරිපූර්ණ විග්‍රහයක් ඉදිරිපත් කරමින් සතර මහභූතරූප හා උපාදය රූප වශයෙන් රූප 28ක් දක්වා තිබේ. ඒ අනුව 'රූප' යනු පඨවි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ හා උපාදය රූප 24 { (ප්‍රසාද රූප 5 (වක්ඛු, සෝත, ඝාණ, ජීවිතා, කාය), ගෝචර රූප 4 (රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස), භාවරූප 2 (ස්ත්‍රීභාව, පුරුෂභාව), හදයවත්ථු රූප, ජීවිත රූපය, කබලිංකාර ආහාර, ආකාශ ධාතු, විඤ්ඤත්ති රූප 2 (කාය විඤ්ඤත්ති, වචි විඤ්ඤත්ති), විකාර රූප 3 (ලහුතා, මුදුතා, කම්මඤ්ඤතා), ලක්ෂණ රූප 4 (උපවය, සන්තති, ජරතා, අනිච්චතා) } යන අටවිසි රූපයි. මෙම රූපයන්හි පවත්නා ස්වභාවය නම් ඒවා මනසේ ස්වභාවය අනුව හැම මොහොතකම වෙනස්වීමට භාජනය වීමයි. එනම් ඒවා අනිත්‍ය වන අතර අවිද්‍යා, කර්ම, තෘෂ්ණා, නිබ්බන්ති ලක්ෂණ නොදැනීම, ආහාර ආදී හේතු මත වර්තමානයෙහි හටගෙන හේතු නිරුද්ධ වීමෙන් ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධවීමයි. අනිත්‍ය හා අනාත්ම ස්වභාවයෙන් යුතු මෙම රූප මනාව තේරුම් ගත් පමණට බුද්ධශාසනයෙහි අභිවාද්ධියට පත් වේ.
2. ලක්ෂණයෙහි දක්ෂ වෙයි (ලක්ෂණකුසලෝ හොනි). එනම් තමා කරන ක්‍රියාව අනුව යමකු බාලයෙකු හෝ පණ්ඩිතයකු වන බව පිළිබඳ අවබෝධයයි. ඒ අනුව යමෙක් සිත අපිරිසිදුව කයින්, වචනයෙන්, සිතින් යමක් කළහොත් ඔහු කෙලෙසීමට පත් වන බවත් සිත පිරිසිදුව යමක් කළහොත් පාරිශුද්ධත්වයට පත් වන බවත් පිළිබඳ වැටහීමයි. යමකු වසලයකු හෝ බ්‍රාහ්මණයකු හෝ වන්නේ කර්මයෙන් බවත් (කම්මනා වසලෝ හොනි කම්මනා හොනි බ්‍රාහ්මණෝ) උපතින් නොවන බවත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කළේ මේ අනුවයි. තමා පිළිබඳවත් අන් අය පිළිබඳවත් මෙම අවබෝධය ඇති කර ගැනීම ආධ්‍යාත්මික වශයෙන් ඉදිරියට යාමට බෙහෙවින් උපකාරී වේ.
3. මැසිබිජු ඉවත් කරන්නේ වෙයි (ආසාරිකං සාටෙනා හොනි). එනම් බුදුසසුනෙහි ශ්‍රාවකයා තම සිත්හි උපන් කාමචිතර්ක, ව්‍යාපාදචිතර්ක විහිංසාවිතර්කවලට සිතෙහි වාසයට ඉඩ නොතබයි. ඒවා දුරු කරයි. පෙළයි. කෙළවර කරයි. ක්‍රමානුකූලව ක්ෂය කරයි. මැසි බිජු හෙවත් තමාට හානිදායී සතුන් යනුවෙන් බුදුදහමින් පෙන්වා දෙන්නේ සිතෙහි හටගන්නා අකුසල චිතර්කයි. ඒවා ඉහඳ පණුවන් සේ සලකා වහා බැහැර කළ යුතුය.
4. වණ නසන්නේ වෙයි (වණං පටිච්ඡාදෙනා හොනි). වණ නැසීම වශයෙන් බුදුදහමෙහි දැක්වෙන්නේ ඇස, කණ ආදී ඉන්ද්‍රිය ඔස්සේ රූප, ශබ්දදී අරමුණු ගෙන ඒවා පිළිබඳ නිමිති අනුවාඤ්ඡන නොගැනීමයි. එනම් කෙලෙස් හටගන්නා ලෙස ඒවා අයෝනිසෝ මනසිකාරයෙන් නොගැනීමයි. නිතර සිහිය හා නුවණ පවත්වා ගනිමින් ඉන්ද්‍රිය සංවරයෙන් සිටීම මෙයින් කියැවේ.
5. දුම් කරන්නේ වෙයි (ධුමං කන්තා හොනි). සම්බුදු සසුනෙහි ශ්‍රාවකයකු විසින් දුම් කරනු ලැබීම යනුවෙන් අදහස් කරන්නේ තමා ඇසූ පරිදි ප්‍රගුණ කළ දහම් කරුණු විස්තර වශයෙන් අන් අයට කියා දීමයි. තමා ධර්මය අසා ප්‍රගුණ කොට ඉන් ප්‍රතිඵල ලබන අතර අන් අය කෙරෙහි ද කරුණාධ්‍යානයෙන් එය කියා දීම බුදුදහමින් අවධාරණය කෙරේ.

6. තොටුපොළ දන්නේ වෙයි (නින්ථා ජානානි). එනම් මේ ශාසනයෙහි බහුශ්‍රැත ධර්මය මැනවින් දන් ධර්මධර, විනයධර, මානිකාධර ස්ථවිර භික්ෂූන් වෙත කලින් කල එළඹ දහම් කරුණු අසා දැනු ගැනීමයි. ධර්ම මාර්ගය ආරම්භයෙහි පටන් අවසානය දක්වා ම කලාණ මිත්‍ර ඇසුරින් සද්ධර්මය ශ්‍රවණය කිරීම බුදුදහමින් නිතර අවධාරණය කර තිබේ. එමගින් දැනට දන්නා ධර්ම කරුණු ප්‍රකට කර ගැනීමටත් නොදන් ධර්ම කරුණු අසා දැන ගැනීමටත් අවස්ථාව උදාවේ.
7. පානය දන්නේ වෙයි (පීනං ජානානි). සම්බුදු සසුනෙහි පානය වශයෙන් දැක්වෙන්නේ ධර්මවිනය දේශනා කරන කල්හි එහි අර්ථය දැන සතුටු වීමයි. එනම් ධර්මාශ්‍රිත ප්‍රීතියට පත්වීමයි. ධර්මය හා සමාන ඖෂධයක් නොමැති බවත් එය පානය කරන ලෙසත් සඳහන් වන්නේ මේ නිසයි (ධම්මෝසධ සමං නත්ථී, එනං ජීවථ භික්ඛවො) මෙම ප්‍රීතිය විවිධ මට්ටම්වලින් ලැබිය හැකිය. ධර්ම ශ්‍රවණය කරන මොහොතෙහි මනා අවධානයෙන් හා නුවණින් සිටිය හොත් එම අවස්ථාවෙහි දීම කෙලෙසුන්ගෙන් සිත මිදීම් වශයෙන් නිරාමිස ප්‍රීතියක් හටගනී. ඇසු ධර්මය තවදුරටත් ප්‍රගුණ කිරීම් වශයෙන් ධ්‍යාන, මාර්ගඵල ලැබීම් වශයෙන් ක්‍රමයෙන් නිවරණයන්ගෙන් සිත මිදීමෙන් ප්‍රීතිය දියුණු වේ. මෙහි ඉහළ ම තත්ත්වය නම් ආශ්‍රවයන්ගෙන් සිත සපුරා මිදීමෙන් ඇති වන උසස් ම නිරාමිස ප්‍රීතියයි.
8. වීදිය හෙවත් මාවත දන්නේ වෙයි (වීදීං ජානානි). එනම් නිවන සඳහා මාවත වූ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාවත පිළිබඳ අවබෝධයයි. චතුරාර්ය සත්‍යයෙහි මාර්ග සත්‍යය වශයෙන් දක්වා ඇත්තේ අංග අටකින් යුතු මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවයි. එනම් සම්මාදිට්ඨි, සම්මසංකප්ප, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්ත, සම්මාආජීව, සම්මාවායාම, සම්මාසති, සම්මාසමාධි යන ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි.
9. ගෝවර භූමිය දන්නේ වෙයි (ගොවරභූසලො හොනි). සම්බුදු සසුනෙහි ගෝවරභූමිය වශයෙන් දක්වා ඇත්තේ සතර සතිපට්ඨානයයි. මෙලොව උපත ලද තැනැත්තාට උපද්‍රව රහිත ක්ෂේම භූමිය වශයෙන් දක්වා ඇත්තේ නිවන සඳහා ඒකායන ප්‍රතිපදාව වශයෙන් දැක්වෙන සතර සතිපට්ඨානය තුළ වාසය කිරීමයි.
10. ඉතිරි කොට කිරි දෙවන්නේ වෙයි (සාවසෙසදෙහි ව හොනි). සම්බුදු සසුනෙහි ශ්‍රාවකයා අන් අය වෙතින් ලබන සිව්පසය අන් අයට බරක් නොවන පරිදි ලබා ගැනීම මෙමගින් දක්වා තිබේ. එළදෙනගේ කිරි ඉතිරි නොකර දෙවූ කල්හි පැටවුන්ට කිරි නොලැබී ඔවුන්ගේ වර්ධනයක් සිදු නොවන්නාක් මෙන් ධර්ම මාර්ගයෙහි යන තැනැත්තා අන් අයට බරක් වන අයුරින් තම අවශ්‍යතා ඉටු කර ගැනීමට යාම අන් අයට බරක්, වෙහෙසක් මෙන් ම සාසන අභිවාද්ධියට එය බාධාවක් ද වේ.
11. විරරාත්‍රඥ වූ පැවිදි වූ බොහෝ කල් ඇති සංසපිතා වූ සංසපරිණායක වූ යම් ස්ථවිර භික්ෂූහු වෙත් නම් ඔවුන් අතිරේක පූජාවෙන් පුදන්නේ වෙයි (යෙ නෙ භික්ඛු ථෙරා රත්තඤ්ඤා චරිපබ්බජ්ජනා සංසපිතරො සංසපරිඛණකායකා, නෙ අතිරෙකපූජාය පුජෙතා හොනි). තමාට වඩා වැඩිහිටි, ධර්මවිනයධර උතුමන් වෙත කලින් කල එළඹ එතුමන්ට ගරුසරු දැක්වීම ශාසනයේ අභිවාද්ධියට හේතුවකි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙම දේශනාව කළ කල්හි එය අසා සිටි භික්ෂූන් වහන්සේලා බෙහෙවින් සතුටට පත් වූහ. ආධ්‍යාත්මික දියුණුවකට ළඟා වීමට බලාපොරොත්තු වන ශ්‍රාවකයකුට තමන් යා යුතු ගමන් මග නිවැරදිව හඳුනා ගැනීමටත් ඒ ඔස්සේ ගමන් කොට තම ආධ්‍යාත්මික අපේක්ෂා සඵල කර ගැනීමටත් මහාගෝපාලක සූත්‍රයේ ඇතුළත් කරුණු බෙහෙවින් උපකාරී වේ.

කලාණ මිත්‍රත්වයේ පටන් විමුක්ති සාධනය දක්වා බුදුරජුන් දේශනා කළ ආධ්‍යාත්මික ගමන් මගෙහි අත්‍යවශ්‍ය අංග කිහිපයක් මෙම සූත්‍රයෙන් අවධාරණය කර තිබෙනු දක්නට ලැබේ. අංගුත්තර නිකායෙහි දසක නිපාතයෙහි එන අවිද්‍යා සූත්‍රයෙහි ද මීට සමගාමී වූ කරුණු අනුපිළිවෙලින් දක්වා තිබේ.

1. කලාණමිත්‍ර ආශ්‍රය ඇති විට සද්ධර්මශ්‍රවණය සැලසේ.
2. සද්ධර්මශ්‍රවණය ලැබෙන විට ශ්‍රද්ධාව ඇති වේ.
3. ශ්‍රද්ධාව ඇති විට යෝනිසෝ මනසිකාරය දියුණු වේ.
4. යෝනිසෝ මනසිකාරය ඇති විට සතිසම්පජ්ඣාදිය හටගනී.
5. සතිසම්පජ්ඣාදිය ඇති විට ඉන්ද්‍රිය සංවරය ඇති වේ.
6. ඉන්ද්‍රිය සංවරය ඇති විට ත්‍රිවිධ සුවර්තය දියුණු වේ.
7. ත්‍රිවිධ සුවර්තය ඇති කල්හි සතර සතිපට්ඨානය වැඩේ.
8. සතර සතිපට්ඨානය වැඩෙන විට සත්ත බොජ්ඣංග පරිපූරණත්වයට පත් වේ.
9. සත්ත බොජ්ඣංග දියුණු වීමෙන් විද්‍යා විමුක්තිය සාක්ෂාත් වේ.

මහාගෝපාලක සූත්‍රයෙහි ඇතුළත් කරුණු ඉහත සඳහන් කරුණුවල ද අන්තර්ගත වී ඇති ආකාරය පැහැදිලිව දක්නට ලැබේ. එහි සාරාංශයක් ගතහොත් කලාණ මිත්‍ර ආශ්‍රය, සද්ධර්ම ශ්‍රවණය, ඉන්ද්‍රිය සංවරය, සතර සතිපට්ඨානය යන කරුණු මූලික වේ. මේ සියල්ලට පදනම වන්නේ කලාණමිත්‍ර ආශ්‍රයෙන් පටිච්ච සමුප්පාදය තේරුම් ගැනීමයි. එනම් දුකෙහි හටගැනීම හා නිරෝධය තේරුම් ගැනීමයි.

ලෝකය හෙවත් දුකෙහි හටගැනීම පිළිබඳ මෙම තත්ත්වය කලාණ මිත්‍රත්වය ඔස්සේ සද්ධර්මශ්‍රවණය තුළින් අසා දනගත් ශ්‍රාවකයා හැකිතාක් දුරට සිහියෙන් හා නුවණින් ක්‍රියා කරමින් යළි යළිත් අවිද්‍යා සහගත උපාදනස්කන්ධ පංචකයක් ගොඩ නොනැගෙන අයුරින් ක්‍රියා කරයි. දුකෙහි හටගැනීම හා නිරෝධය දකින තැනැත්තා හැකිතාක් ඉක්මනින් දුකින් නිදහස්වීමට ක්‍රියා කරයි. මක් නිසාද යත් ඔහු තවදුරටත් දුක් විඳීමට අකැමැති වන හෙයිනි. දුකෙහි හටගැනීම හා නැතිවීම පිළිබඳ සිද්ධාන්තය පැහැදිලි කෙරෙන පටිච්ච සමුප්පාදය දකින්නා ධර්මය දකියි (යො පටිච්චසමුප්පාදං පස්සති සො ධම්මං පස්සති). ධර්මය දකින තැනැත්තා පටිච්චසමුප්පාදය දකියි (යො ධම්මං පස්සති සො පටිච්චසමුප්පාදං පස්සති). මෙලෙස ධර්මය දැකීම බුදුරජුන් දැකීමට ද උපකාරී වේ (යො ධම්මං පස්සති සො මං පස්සති).

අවිද්‍යා සහගතව ඇස, කන ආදී ඉන්ද්‍රිය ක්‍රියාත්මක වන විට ඊට අනුරූපව රූප, ශබ්දදී අරමුණු නිර්මාණය වේ. අපි කිසියම් අද්දකීමක් ලැබීමේ දී රූපාදි ස්කන්ධ පංචකය පෙර නොතිබී හටගෙන ඉතිරි නැති නිරුද්ධ වේ. මේ බව එවිට රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකය උපාදනස්කන්ධ පංචකයක් බවට පත් වී දුක් විඳීමට සිදු වේ.

සසර පැවැත්ම - දුක හටගන්නා ආකාරය

අප ලෝකය හා සම්බන්ධ වන්නේ ඇස, කන ආදී ආයතනය ඔස්සේ රූප, ශබ්දදී අරමුණු හරහා අරමුණු දැන ගැනීමි වශයෙනි. එහි දී පළමුවෙන් ඇස ආදී ආයතන හා රූපාදි අරමුණ සම්බන්ධ වන අවස්ථාව සැලකෙන්නේ අතීත කර්මයන්ට ලැබෙන විපාක අවස්ථාව වශයෙනි. ඇස, කන, නාසය, දිව, කය, මනස යන අභ්‍යන්තර ආයතන සමග රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ඵොට්ඨබ්බ, ධම්ම යන අරමුණු සම්බන්ධ වන පළමු අවස්ථාව වනා හටගෙන නිරුද්ධ වන්නකි. එම ආයතන හා අරමුණු ඒක ක්ෂණික වශයෙන් පෙර නොතිබී හටගෙන ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වේ (අහුන්වා සම්භුතං හුන්වා න හවිස්සති). රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකය පහළ වන මෙම පළමු අවස්ථාව අපට පාලනය කළ නොහැක්කකි. අප ලෝකය හා සම්බන්ධ වීමත් සමඟ ම මෙම තත්ත්වය හටගෙන වනා නිරුද්ධ වේ. මේ බව නොදැන අප අවිද්‍යා සහගතව සිටිය හොත් එම නිරුද්ධ වූ ආයතන හා අරමුණුවලට අදාළ වේදනා, සඤ්ඤා, චේතනා නිත්‍ය, සැප, ආත්ම වශයෙන් ගෙන මෙනෙහි කිරීම් වශයෙන් උපාදනස්කන්ධ පංචකයක් ගොඩනැගේ. මෙලෙස හටගත් අවිද්‍යා සහගත උපාදනස්කන්ධ පංචකය හේතුවෙන් තෘෂ්ණා, දෘෂ්ටි, මාන හටගෙන වැළැක්විය නොහැක්කකි. එවිට අවිද්‍යාවේ පමණට ඇලීම්, ගැටීම් හටගෙන එමගින් ජරා, මරණාදී දුක් විඳීමට අපට සිදුවනු ඇත.

හේතු ඇති කල්හි ස්කන්ධ පංචකයක් හටගෙන නිරුද්ධ වන ආකාරය නුවණින් නොදුටුව හොත් උපාදන ගොඩනැගෙන ආකාරය මධු පිණ්ඩික සූත්‍රයෙහි මැනැවින් විස්තර වේ. නිරුද්ධ වූ ස්කන්ධ පංචකය පිළිබඳ යථාවබෝධය නොතිබුණ හොත් රූප, ශබ්දදි අරමුණු විෂයයෙහි සිත බැස ගනී. එවිට අතීත කර්මයන්ට විපාක වශයෙන් හටගත් ස්කන්ධ පංචකය උපාදනස්කන්ධ පංචකයක් බවට පත්වේ. එනම් ප්‍රපංච (තෘෂ්ණා, දෘෂ්ටි, මාන) හට ගනී. මෙම ප්‍රපංචයෝ පුද්ගලයා මැඩගෙන සිටියි (යතොනිදනං .... පුරිසං පපඤ්චසඤ්ඤසංඛා සමුද්ධාරන්ති). දුක හටගන්නේ මේ ආකාරයටයි. උපාදනස්කන්ධ පංචකයක් ගොඩනැගෙන්නේ මේ ආකාරයටයි. ඒ සමග ම රාග, පටිස, දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, මාන, භවරාග, අවිජ්ජා යන කිසිදු අනුසය ධර්මයක් හටගනී. එම අනුසය ධර්ම ඇති කල්හි දඬු ගැනීම, ආයුධ ගැනීම, කලහ, විග්‍රහ, විරුද්ධකථා, පරුෂ වචන, කේලාම්, මුසාවාද ආදියට මුල් වූ චේතනා හටගනී. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙහිදී කෙටියෙන් දේශනා කළේ අවිද්‍යාව හේතුවෙන් අකුසල චිත්තක හටගෙන දුක නිර්මාණය වන ආකාරයයි.

අවිද්‍යා සහගතව බාහිර ලෝකය හා සම්බන්ධ වූ විට රූපාදී අරමුණු විෂයයෙහි සතුටු වූව ද අසතුටු වූව ද මැදහත් ව සිටිය ද අප සිටින්නේ දුක මතයි. මෙහි දී සිත අපිරිසිදුව ක්‍රියා කළහොත් අකුසල් සිදුවන අතර සිත පිරිසිදුව ක්‍රියා කළහොත් ලෝකික කුසල් රැස් වේ. නිරුද්ධ වූ ලෝකය ඇති දෙයක් සේ ගත් කල්හි කුසල් කළ ද අකුසල් කළ ද අප සිටින්නේ ලෝකය ඇත යන අන්තය තුළයි. එහි ප්‍රතිඵල වශයෙන් දුගතිය හෝ සුගතිය නිර්මාණය වේ. මේ දෙකින් ම ජරාමරණ අත්විඳීමට සිදුවේ.

මධුපිණ්ඩික සූත්‍රයට අනුව අවිද්‍යා සහගතව ඇස ආදි ඉන්ද්‍රිය ඔස්සේ රූපාදී අරමුණු ගැනීමේ දී ප්‍රපංච හටගෙන ඊට අදාළ උපාදන ස්කන්ධ පංචකයක් ගොඩනැගී ජරා මරණාදී දුක් සමුදය හටගන්නා ආකාරය මහාකච්චාන මහරහතන් වහන්සේ තවදුරටත් විස්තරාත්මක පැහැදිලි කරති. ඒ අනුව,

වක්ඛුං ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති වක්ඛුවිඤ්ඤණං තිණ්ණං සංගති එස්සො එස්ස පච්චයා වේදනා යං වේදෙති තං සංජානාති යං සංජානාති තං චිතක්කෙති යං චිතක්කෙති තං පපංචෙති යං පපංචෙති තනො නිදනං පුරිසං පපංචසඤ්ඤ සංඛා සමුද්ධරන්ති අතීතානාගත පච්චුප්පන්නෙසු වක්ඛුවිඤ්ඤෙයෙයසු රූපෙසු.

ඇස, රූපය, වක්ඛුවිඤ්ඤණය, වක්ඛුසම්ඵස්සය, වක්ඛුසම්ඵස්සජා වේදනා, රූපසඤ්ඤ, රූප විතක්ක, පපඤ්ච ආදී වශයෙන් ස්කන්ධ පඤ්චකයක් ගොඩනැගී ජරාමරණාදී දුක් සමුදය හටගන්නා ආකාරයක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පැහැදිලි කරති. මෙහිදී නිරුද්ධ වූ ඇස, රූපය, වක්ඛු විඤ්ඤණය, ස්පර්ශය, ඊට අදාළ වේදනාව, සඤ්ඤාව ආදිය තවදුරටත් ඇති දෙයක් සේ ගෙන චේතනා (ප්‍රපංච) ගොඩනගා ගනී.

අවිද්‍යා සහගතව ඇස උපන් කල්හි රූපය, වක්ඛු විඤ්ඤණය, වක්ඛු සම්ඵස්සය, වක්ඛු සම්ඵස්සජා වේදනා, වක්ඛුසම්ඵස්ස වේදනා, රූපසඤ්ඤ, රූප විතක්ක, ප්‍රපංච සහිත රූප සංචේතනා ආදී සියල්ල නිර්මාණය වේ. කණ ආදි සෙසු ආයතන සම්බන්ධ තත්ත්වය ද මෙසේයි. මෙලෙස අවිද්‍යා සහගතව ලෝකය හා සම්බන්ධ වීමේ දී ඇස, රූපය, වක්ඛු විඤ්ඤණය ආදී ඉන්ද්‍රිය ලෝකය ඇති දෙයක් සේ ගෙන ඒ තුළ සිත බැස ගනී. එවිට ජරා, මරණාදියෙන් නිදහස්වීමක් නොමැත.

සසර නැවැත්ම - දුක නිරුද්ධ කරන ආකාරය

මධුපිණ්ඩික සූත්‍රයෙහි දෙවන පියවරින් මග පෙන්වන්නේ විද්‍යාසහගතව සිහියෙන් හා නුවණින් ක්‍රියා කිරීමෙන් දුක ඇති නොවන ලෙස ලෝකය දෙස බලන ආකාරයයි. අතීත කර්මයන්ට ලැබෙන විපාක වශයෙන් ඇස ආදී ඉන්ද්‍රිය ඔස්සේ හඳුනාගන්නා රූපාදී අරමුණු පිළිබඳ නිර්මාණය වන ස්කන්ධ පංචකය පිළිබඳ අවිද්‍යාවෙන් සිත බැස නොගත හොත් දුක හට නොගනී. එනම් දුටු දෙයෙහි දැකීම් පමණක් (දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තං) වශයෙන් අවබෝධය ලැබී ප්‍රපංච ගොඩ නොනැගේ. එවිට හටගෙන නිරුද්ධ වන ස්කන්ධ පංචකයෙහි සතුටුවීමක්, ගුණකීමක්, බැසගැනීමක් සිදු නොවේ (එත්ථ වෙ නත්ථී අභිනන්දිතබ්බං අභිවදිතබ්බං අජ්ඣෙධාසෙතබ්බං). ඒ සමග ම රාග, පටිස, දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, මාන, භවරාග, අවිජ්ජා යන කිසිදු අනුසය ධර්මයක් හට නොගනී. එම අනුසය ධර්ම නැති කල්හි දඬු ගැනීම, ආයුධ ගැනීම, කලහ,

විග්‍රහ, විරුද්ධකථා, පරුෂ වචන, කේලාම්, මූසාවාද ආදියට මුල් වූ චේතනා නිමාවට පත්වේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙහිදී කෙටියෙන් දේශනා කළේ අකුසල විතර්ක නිරවශේෂයෙන් නිරුද්ධ කරන ආකාරයයි. එය මහාකච්චාන මහරහතන් වහන්සේ සවිස්තරාත්මකව විස්තර කරන්නේ මෙසේයි.

සො වතාවුසො චක්ඛුස්මී අසති රූපෙ අසති චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙ අසති එස්සපඤ්ඤාන්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති නෙතං ධානං විජ්ජති. එස්සපඤ්ඤාන්තියා අසති චෙදනාපඤ්ඤාන්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති නෙතං ධානං විජ්ජති. චෙදනාපඤ්ඤාන්තියා අසති සඤ්ඤාපඤ්ඤාන්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති නෙතං ධානං විජ්ජති. සඤ්ඤාපඤ්ඤාන්තියා අසති විතක්කපඤ්ඤාන්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති නෙතං ධානං විජ්ජති. විතක්කපඤ්ඤාන්තියා අසති පපඤ්චසඤ්ඤාසංඛාසමුදවරණපඤ්ඤාන්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතීති නෙතං ධානං විජ්ජති.

ආචැත්ති, ඒකාන්තයෙන් ඔහු ඇස නැති කල්හි රූපය නැති කල්හි චක්ඛු විඤ්ඤාණය නැති කල්හි ස්පර්ශය යැයි පැනවීමක් කරන්නේ ය යන මේ කාරණය විද්‍යමාන නොවේ. ස්පර්ශය පැනවීමක් නැති කල්හි චේදනා යැයි පැනවීමක් කරන්නේ ය යන මේ කරුණ විද්‍යමාන නොවේ. චේදනා යැයි පැනවීමක් නැති කල්හි සංඥ යැයි පැනවීමක් කරන්නේ ය යන මේ කරුණ විද්‍යමාන නොවේ. සංඥ යැයි පැනවීමක් නැති කල්හි විතර්ක යැයි පැනවීමක් කරන්නේ ය යන මේ කරුණ විද්‍යමාන නොවේ. විතර්ක යැයි පැනවීමක් නැති කල්හි ප්‍රපංච කොට්ඨාසයන්ගේ පැවැත්ම පිළිබඳ පැනවීමක් කරන්නේ ය යන මේ කරුණ විද්‍යමාන නොවේ.*

මෙයින් විස්තර වන්නේ අවිද්‍යාව නැති කල්හි ඉන්ද්‍රිය ක්‍රියාකාරීත්වයේ ස්වභාවයයි. ඇස නැත, රූප නැති කල්හි ආදී වශයෙන් දැක්වෙන්නේ ඇසේ පෙනීමේ ශක්තිය නැති වීම හෝ රූප නොබලා සිටීම හෝ නොව අවිද්‍යා සහගත සිතීන් ඇස, රූපය, චක්ඛු විඤ්ඤාණ ආදිය නොගන්නා ස්වභාවයයි. එනම් ඇස, රූප, චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදියෙහි අවිද්‍යාවෙන් සිත බැස නොගන්නා ස්වභාවයයි. සංසාර චක්‍රයෙන් නිදහස් වූ මානසික ස්වභාවය මෙමගින් පැහැදිලි කෙරේ.

මෙහිලා අප විසින් කළ යුතු ප්‍රධාන කාර්ය වන්නේ ඉහත දැක්වූ පරිදි දුකෙහි හටගැනීම හා නිරෝධය පිළිබඳ පටිච්චසමුප්පාද ඤාණය හැකිතාක් උපදවා ගෙන එක් අතකින් සමථ භාවනාවත් අනෙක් අතින් විදර්ශනා භාවනාවත් සම්පූර්ණ කිරීමයි. එනම් හැකිතාක් දුරට මෙහි භාවනාව වඩමින් සිත සමාධිමත් කරමින් රූපාදී ස්කන්ධ පංචකයේ සමුදය වය නුවණින් මෙතෙහි කරමින් ප්‍රඥව දියුණු කිරීමයි. මේ සඳහා මහාමොග්ගල්ලාන සූත්‍රයේ දැක්වෙන කරුණු බෙහෙවින් උපකාරී වේ.

පැසදිනාහි ලොස් ඇන්ජලිස් බෞද්ධ විහාරස්ථානයෙහි
ස්වාමීන් වහන්සේලා විසින් මෙහෙයවනු ලබන
ධර්මවාරිකා වැඩසටහන

දයකත්වය:

උපාලි රොද්‍රිගු මහත්මා සහ මාලනී රොද්‍රිගු මහත්මිය ඇතුළු (දමිත, අරුණ, යශස්) දරුවන් විසිනි.

05/25/2019 ශනි දින (බු.ව. 2563 වෙසක්)

The Longer Discourse on the Cowherd *Maha Gopalaka Sutta* (MN)

So, I have heard. At one time the Buddha was staying near Sāvattthī in Jeta’s Grove, Anāthapiṇḍika’s monastery. There the Buddha addressed his disciples (mendicants):

“Disciples!”

“Venerable sir,” they replied. The Buddha said this:

“Disciples, a cowherd with eleven factors can’t maintain and expand a herd of cattle. What eleven? It’s when a cowherd doesn’t know form, is unskilled in characteristics, doesn’t pick out flies’ eggs, doesn’t dress wounds, doesn’t smoke out pests, doesn’t know the ford, doesn’t know satisfaction, doesn’t know the trail, is not skilled in pastures, milks dry, and doesn’t show extra respect to the bulls who are fathers and leaders of the herd. A cowherd with these eleven factors can’t maintain and expand a herd of cattle. In the same way, a disciple with eleven qualities can’t achieve growth, improvement, or maturity in this teaching and training. What eleven? It’s when a disciple doesn’t know form, is unskilled in characteristics, doesn’t pick out flies’ eggs, doesn’t dress wounds, doesn’t smoke out pests, doesn’t know the ford, doesn’t know satisfaction, doesn’t know the trail, is not skilled in pastures, milks dry, and doesn’t show extra respect to senior mendicants of long standing, long gone forth, fathers and leaders of the Saṅgha.

And how does a disciple of the Buddha not know form? It’s when a disciple doesn’t truly understand that all form is the four primary elements, or form derived from the four primary elements. That’s how a disciple doesn’t know form.

And how is a disciple not skilled in characteristics? It’s when a disciple doesn’t understand that a fool is characterized by their deeds, and an astute person is characterized by their deeds. That’s how a mendicant isn’t skilled in characteristics.

And how does a disciple not pick out flies’ eggs? It’s when a mendicant tolerates a sensual, malicious, or cruel thought that has arisen. They tolerate any bad, unskillful qualities that have arisen. They don’t give them up, get rid of them, eliminate them, and obliterate them. That’s how a mendicant doesn’t pick out flies’ eggs.

And how does a disciple not dress wounds? When a mendicant sees a sight with their eyes, they get caught up in the features and details. Since the faculty of sight is left unrestrained, bad unskillful qualities of desire and aversion become overwhelming. They don’t practice restraint, they don’t protect the faculty of sight, and they don’t achieve its restraint. When they hear a sound with their ears ... smell an odor with their nose ... taste a flavor with their tongue ... feel a touch with their body ... know a thought with their mind, they get caught up in the features and details. Since the faculty of the mind is left unrestrained, bad unskillful qualities of desire and aversion become overwhelming. They don’t practice restraint, they don’t protect the faculty of the mind, and they don’t achieve its restraint. That’s how a mendicant doesn’t dress wounds.

And how does a disciple not smoke out pests? It’s when a disciple doesn’t teach others the Dhamma in detail as they learned and memorized it. That’s how a disciple doesn’t smoke out pests.

And how does a disciple not know the ford? It's when a mendicant doesn't from time to time go up to those mendicants who are very learned—knowledgeable in the scriptures, who have memorized the teachings, the texts on monastic training, and the outlines—and ask them questions: 'Why, sir, does it say this? What does that mean?' Those venerables don't clarify what is unclear, reveal what is obscure, and dispel doubt regarding the many doubtful matters. That's how a mendicant doesn't know the ford.

And how does a disciple not know satisfaction? It's when a disciple, when the teaching and training proclaimed by the Realized One are being taught, finds no joy in the meaning and the teaching, and finds no joy connected with the teaching. That's how a mendicant doesn't know satisfaction.

And how does a mendicant not know the trail? It's when a disciple doesn't truly understand the noble eightfold path. That's how a disciple doesn't know the trail.

And how is a disciple not skilled in pastures? It's when a mendicant doesn't truly understand the four kinds of mindfulness meditation. That's how a mendicant is not skilled in pastures.

And how does a disciple milk dry? It's when a mendicant is invited by a householder to accept robes, alms-food, lodgings, and medicines and supplies for the sick, and that mendicant doesn't know moderation in accepting. That's how a mendicant milk dry.

And how does a disciple not show extra respect to senior mendicants of long standing, long gone forth, fathers and leaders of the Saṅgha? It's when a mendicant doesn't consistently treat senior mendicants of long standing, long gone forth, fathers and leaders of the Saṅgha with kindness by way of body, speech, and mind, both in public and in private. That's how a disciple doesn't show extra respect to senior mendicants of long standing, long gone forth, fathers and leaders of the Saṅgha.

A mendicant with these eleven qualities can't achieve growth, improvement, or maturity in this teaching and training.

A cowherd with eleven factors can maintain and expand a herd of cattle. What eleven? It's when a cowherd knows form, is skilled in characteristics, picks out flies' eggs, dresses wounds, smokes out pests, knows the ford, knows satisfaction, knows the trail, is skilled in pastures, doesn't milk dry, and shows extra respect to the bulls who are fathers and leaders of the herd. A cowherd with these eleven factors can maintain and expand a herd of cattle.

In the same way, a learned disciple with eleven qualities can achieve growth, improvement, and maturity in this teaching and training. What eleven? It's when a disciple knows form, is skilled in characteristics, picks out flies' eggs, dresses wounds, smokes out pests, knows the ford, knows satisfaction, knows the trail, is skilled in pastures, doesn't milk dry, and shows extra respect to senior mendicants of long standing, long gone forth, fathers and leaders of the Saṅgha.

And how does a learned disciple know form? It's when a mendicant truly understands that all form is the four primary elements, or form derived from the four primary elements. That's how a mendicant knows form.

And how is a disciple skilled in characteristics? It's when a disciple understands that a fool is characterized by their deeds, and an astute person is characterized by their deeds. That's how a disciple is skilled in characteristics.

And how does a disciple pick out flies' eggs? It's when a disciple doesn't tolerate a sensual, malicious, or cruel thought that has arisen. They don't tolerate any bad, unskillful qualities that have arisen, but give them up, get rid of them, eliminate them, and obliterate them. That's how a mendicant pick out flies' eggs.

And how does a disciple dress wound? When a disciple sees a sight with their eyes, they don't get caught up in the features and details. If the faculty of sight were left unrestrained, bad unskillful qualities of desire and aversion would become overwhelming. For this reason, they practice restraint, protecting the faculty of sight, and achieving its restraint. When they hear a sound with their ears ... smell an odor with their nose ... taste a flavor with their tongue ... feel a touch with their body ... know a thought with their mind, they don't get caught up in the features and details. If the faculty of mind were left unrestrained, bad unskillful qualities of desire and aversion would become overwhelming. For this reason, they practice restraint, protecting the faculty of mind, and achieving its restraint. That's how a disciple dress wound.

And how does a disciple smoke out pests? It's when a disciple teaches others the Dhamma in detail as they learned and memorized it. That's how a disciple smoke out pests.

And how does a disciple know the ford? It's when from time to time a disciple goes up to those mendicants who are very learned—knowledgeable in the scriptures, who have memorized the teachings, the texts on monastic training, and the outlines—and asks them questions: 'Why, sir, does it say this? What does that mean?' Those venerables clarify what is unclear, reveal what is obscure, and dispel doubt regarding the many doubtful matters. That's how a disciple knows the ford.

And how does a disciple know satisfaction? It's when a disciple, when the teaching and training proclaimed by the Realized One are being taught, finds joy in the meaning and the teaching, and finds joy connected with the teaching. That's how a disciple knows satisfaction.

And how does a disciple know the trail? It's when a mendicant truly understands the noble eightfold path. That's how a mendicant knows the trail.

And how is a disciple skilled in pastures? It's when a mendicant truly understands the four kinds of mindfulness meditation. That's how a disciple is skilled in pastures.

And how does a disciple not milk dry? It's when a mendicant is invited by a householder to accept robes, alms-food, lodgings, and medicines and supplies for the sick, and that mendicant knows moderation in accepting. That's how a mendicant doesn't milk dry.

And how does a disciple show extra respect to senior mendicants of long standing, long gone forth, fathers and leaders of the Saṅgha? It's when a disciple consistently treats senior mendicants of long standing, long gone forth, fathers and leaders of the Saṅgha with kindness by way of body, speech, and mind, both in public and in private. That's how a disciple shows extra respect to senior mendicants of long standing, long gone forth, fathers and leaders of the Saṅgha.

A disciple with these eleven qualities can achieve growth, improvement, and maturity in this teaching and training.”

That is what the Buddha said. Satisfied, the disciples were happy with what the Buddha said.

(Translated by Bhikku Sujato)